

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Ofta att det är värt!
En studie i några Lerumsgymnasisters språkbruk

Maria Persson

Specialarbete, 15 hp
Svenska språket Vt 2009
Handledare: Maja Lindfors Viklund

Sammandrag

”Ofta att det är värt” är en språksociologisk undersökning av orden *ofta*, *orka*, *värt* och *ovärt*. Syftet var att undersöka om, och i så fall hur, orden användes på ett icke-traditionellt sätt av gymnasieungdomar i Lerum och om denna användning kan klassas som slang. En enkät delades ut till elever i årskurs tre på samtliga gymnasieprogram på Lerums Gymnasium. Hypotesen var att flickor, i högre utsträckning än pojkar, skulle använda orden på ett icke-traditionellt sätt och att elever på teoretiska program skulle använda dem mer än elever på praktiska program. Undersökningen är förankrad i tidigare forskning om ungdomsspråk och slang. I resultatet redovisas hur användningen ser ut och vilka olika funktioner orden kan ha i ungdomsspråket. Där tar jag också upp skillnaden mellan flickor och pojkar, samt mellan elever på teoretiska och praktiska program. I diskussionen presenteras möjliga förklaringar till ordens nya funktioner. Här diskuterar jag också huruvida orden kan klassas som slang, vad skillnader mellan olika grupper kan beror på och hur framtiden kan se ut för orden. Resultaten knyts till tidigare forskning.

Nyckelord för sökning: språksociologi, ungdomsspråk, slang

Innehållsförteckning

	Sida
1. Inledning	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	1
2. Tidigare forskning	1
2.1 Ungdomsspråk	1
2.2 Slang	2
2.3 Forskning om ordet "värsta"	3
2.4 Nya användningar	5
3. Metod och material	5
3.1 Metod	5
3.2 Material	6
4. Resultat	7
4.1 Användning av <i>orka</i>	7
4.1.1 <i>Olika funktioner</i>	10
4.1.2 <i>När, varifrån och varför?</i>	10
4.2 Användning av <i>ofta</i>	10
4.2.1 <i>Olika funktioner</i>	11
4.2.2 <i>När, varifrån och varför?</i>	13
4.3 Användning av <i>värt</i> och <i>ovärt</i>	13
4.3.1 <i>Olika funktioner för värt</i>	15
4.3.2 <i>Olika funktioner för ovärt</i>	15
4.3.3 <i>När, varifrån och varför?</i>	16
4.4 Jämförelse mellan flickor och pojkar	17
4.5 Jämförelse mellan teoretiskt och praktiskt program	19
4.5.1 <i>Orka</i>	19
4.5.2 <i>Ofta</i>	20
4.5.3 <i>Värt/ovärt</i>	20
5. Diskussion	21
5.1 Orden används icke-traditionellt	21
5.2 Orden kan klassas som slang	22
5.3 En ovanlig språklig förändring	23
5.4 Varifrån kommer användningen?	24
5.5 Jämförelse mellan pojkar och flickor	24
5.6 Jämförelse mellan teoretiska och praktiska program	25
5.7 Framtiden för orden	25

5.8 Undersökningens betydelse	26
6. Slutsats	26
7. Litteraturförteckning	26
8. Bilagor	28

1. Inledning

1.1 Inledning

Språksociologi är ett relativt ungt forskningsområde och när det gäller kronolekter, den variation i språket som beror på språkanvändarens ålder, finns det mycket kvar att undersöka. Den kronolekt som ändå blivit föremål för en del forskning är ungdomsspråket. I forskningen definieras ungdomstiden som 13 till 23 års ålder. (Einarsson 2004:181) I mitt arbete som lärare på gymnasiet i Lerum, träffar jag dagligen 16-19-åringar och har bland vissa ungdomar noterat ett antal språkliga uttryck. Dessa fyra ord, som används mer eller mindre frekvent av ungdomar på ett icke traditionellt sätt, är *ofta*, *orka*, *vårt* och *ovårt*. Dessa ord har jag även stött på utanför min arbetsplats i olika bloggar skrivna av ungdomar och i boktiteln *Så vårt!* av Martin Järn utgiven 2007. Någon tidigare forskning kring dessa ord och deras nya användning har jag inte kunnat hitta. Däremot har andra ord i ungdomsspråket undersökts på ett sätt som kan överföras till denna undersökning. Min hypotes är att flickor använder dessa uttryck icke-traditionellt i en högre utsträckning än pojkar och att elever som läser på ett teoretiskt program använder dem mer än elever på ett praktiskt program. Denna hypotes baseras enbart på erfarenhet från skolans värld.

1.2 Syfte

Huvudsyftet med uppsatsen är att undersöka hur gymnasieungdomar i tredje årskursen på Lerums gymnasium använder orden *ofta*, *orka*, *vårt* och *ovårt*. Jag avser att undersöka om dessa ungdomars bruk av orden skiljer sig från det traditionella och i så fall hur? Kan denna användning definieras som slang? Dessutom kommer en jämförelse göras mellan könen, samt mellan elever som studerar på ett teoretiskt respektive praktiskt program, för att jag ska kunna se om det finns skillnader i språkbruket inom ungdomsgruppen.

2. Tidigare forskning

2.1 Ungdomsspråk

Jan Einarsson beskriver kronolekter, varierande språkbruk på grund av ålder, som ett relativt utforskat område (2004:181), men påpekar också

att den "varietet" som trots allt blivit föremål för en del undersökningar är ungdomsspråket. Enligt Einarsson är 13 till 23 år den ålder som vanligen avses när man i modern forskning talar om ungdomstiden. Typiskt för ungdomsspråket är "uttrycksfullhet, kreativitet och lekfullhet" (s. 185). Einarsson nämner i sin korta genomgång av kronolekten ungdomsspråk, Ulla-Britt Kotsinas som den främsta forskaren på svenskt ungdomsspråk.

Ulla-Britt Kotsinas är den svenska forskare som undersökt ungdomsspråket allra mest. Hennes fokus har varit på ungdomars språk i Stockholmsområdet. Hon refererar Nordberg som menar att ungdomars samtal innehåller en högre andel "åsikter, värderingar och känslor" än vuxnas och därmed en mindre andel "beskrivningar och argument" (1994:47).

Kotsinas berör endast kort skillnader mellan pojkar och flickor och redovisar att det som oftast tagits upp i forskningen har varit skillnader i "användningen av fonologiska varianter och vissa ordformer" (1994:128) och att språkliga drag som hör till standardspråket eller som signalerar status är vanligare hos flickor. Pojkar är alltså flitigare användare av former som inte är standard, t.ex. ord som anses fula och felaktiga. En förklaring som ges till denna skillnad är att kvinnors sociala position varit mer osäker än mäns och att de därför markerar status med hjälp av språket. En följd av detta blir att kvinnors språk är mindre kreativt och att kvinnor deltar mindre i språkförändringsprocessen. En annan förklaring är att flickors grupperingar inte är lika fast sammansatta som pojkars och att de rättar sig mer efter samhällets normer än gruppens. Forskningsresultat som visar att flickor använder färre standardformer än pojkar finns dock också enligt Kotsinas.

2.2 Slang

Enligt Kotsinas används slang främst av ungdomar (2003:15). Hon definierar slang på följande sätt: "vanligen inte uttal och grammatiska former utan enbart vissa ord som på något sätt skiljer sig från dem som används i skrift eller i det som brukar kallas vårdat talspråk" (s.15). Men hon påpekar också att slang är svårdefinierat och att man måste lita till sin egen stilkänsla när man avgör vad som räknas som slang och vad

som inte är det. Varken ett ords betydelse, uttal, form eller användning kan säkert definiera ett slangord. Kotsinas har också hävdats att ett ord som räknas till slang på något sätt bryter mot språkets regler och att det ofta chockerar (2003:66). Syftet med slanganvändningen brukar vara ”expressivt” (2003:65).

Kotsinas nämner att det tvärt emot vad folk tror är relativt vanligt att ungdomar tar med sig sina slanguttryck in i sitt vuxenspråk och att slang på detta vis kan sprids till standardspråket (1994:169). Hon redovisar också i en figur en ”hypotetisk modell för utvecklingen innovation – språkförändring i talspråk” (1994:173). Modellen innehåller sex steg. Steg 1 är en innovation som innebär ett normbrott och som har ett nyhetsvärde. I steg 2 kan innovationen försvinna eller skapa gruppidentitet för att i steg 3 försvinna eller spridas till nya grupper där den har nyhetsvärde och ger lokal eller social identitet. Om innovationen inte försvinner i steg 4 kan den spridas till ungdomsspråket i stort och ge identitet. I steg 5 kan innovationen om den överlever spridas till en sociolekt eller dialekt eller till vuxenspråket där den klassas som slang eller som vardagsspråk. Till steg 6 kommer de ord som blir en del av standardspråket.

2.3 Forskning om ordet ”värsta”

År 1996 skrev Helena Englund en artikel om ordet *värsta*. Samma år spelade Eva Sundgren in ett samtal mellan sin dotter och dotterns kompis som båda var tio år gamla. De använde sig flitigt av ordet *värsta* på ett icke-traditionellt sätt och Sundgren bestämde sig för att undersöka inte bara den 45 minuter långa inspelningen med flickorna utan också samla in fler exempel på hur *värsta* användes på ett sätt som skiljer sig från det traditionella i ungdomsspråk i Eskilstuna. Hon lyssnade själv efter exempel och tog även hjälp av sina barn, som då var 18, 16 och 10 år gamla. De fick rapportera meningar och uttryck, och i vissa fall angavs också av vem, samt i vilket sammanhang uttalandet gjordes t.ex. ”*värsta fjortisarna* (16-årig pojke om sådana som är yngre eller uppträder barnsligt)” (1998:151). Sundgren har även tagit hjälp av en enkät där 15 vuxna och 15 ungdomar fick ta ställning till ett antal exempel med *värsta* använt i olika funktioner för att se om det fanns skillnader mellan hur ungdomar och vuxna kunde använda ordet. Endast några vuxna kunde tänka sig att använda någon av meningarna där *värsta* hade en icke-traditionell funktion, medan ungdomarna kunde

använda eller hade hört andra använda flera av de icke-traditionella meningarna.

Sundgren har i sin artikel utgått från Englunds indelning av ordet *värsta* i fyra olika funktioner och med hjälp av det inspelade samtalet, samt de inrapporterade uttrycken och meningarna identifierat ytterligare två. Den första funktionen är traditionell: ”superlativ till illa som föregås av bestämd artikel eller possessivt pronomen” (s. 147). Här kan man ta exemplet ”Det var det *värsta* jag har hört”. Den andra funktionen är som ”tryckstarkt adjektiv före tryckstarkt substantiv utan framförställd artikel eller pronomen” (s. 147). Ett exempel på detta kan vara ”*värsta* festen”. En tredje funktion är ”adverbiell ... som förstärkning till adjektiv” (s. 147). Här kan man säga ”*värsta* fula”. Den fjärde funktionen som anges är ”interjektion” (s. 147). Som svar på något kan man utbrista ”*Värsta!*” De sista två funktionerna som är Sundgrens egna tillägg är ”adverbial som förstärkning till verb och ...förstärkning till ett annat adverb”. (s. 148) Här anger hon exempel som ”Jag *värsta* ramla” och ”*Värsta* mycket hallon” (s. 152). Ordet ”värsta” har alltså i ungdomsspråket efter hand fått fler användningsområden. Sundgren påpekar också att *värsta* som i traditionellt språk har en negativ betydelse, i ungdomsspråket vidgats till att kunna vara negativt, positivt eller allmänt förstärkande. (s. 150) Medan Englund 1996 kom med hypotesen att användningen av *värsta* i de nya användningarna som adverb och interjektion skulle minska, kunde Sundgren 1998 istället visa att den hade ökat och hon uttryckte också att hon trodde att den icke-traditionella användningen av ordet skulle fortsätta öka (s.148).

Ordet *värsta* undersöktes åter 2004, tillsammans med orden *äger* och ”grymt” i en C-uppsats av Peter Dawidsson och Sofia Kero. Deras syfte var att undersöka användningen av de tre orden hos tre grupper, barn, ungdomar och vuxna. De ville se om det fanns skillnader i användningen mellan könen, och mellan yngre och vuxna. Dawidsson och Kero använde sig av en enkät som utgick från den enkät som Sundgren konstruerat som komplement till sin studie om *värsta*. Enkäterna innehöll meningar med de ord som skulle undersökas. I exempelmeningarna användes orden både traditionellt och icke-traditionellt. Informanternas uppgift var att ta ställning till om de själva skulle kunna yttra meningen, om de hört andra yttra sig så, samt om de

tyckte att det lät bra att uttrycka sig så. Tre svarsalternativ gavs till varje ställningstagande: ja, nej och vet inte. Informanterna uppgav också kön.

Dawidsson och Kero delade ut sin enkät i en klass på mellanstadiet, en på högstadiet, en på gymnasiet och en klass på universitetet. De kom bland annat fram till att användningen av "värsta" var mest vanlig på högstadiet, medan "grymt" var vanligast på gymnasiet. *Grym* och *grymt* har fått en utökad betydelse i språket enligt dem. *Äger* är vanligt bland alla ungdomar men används nästan uteslutande traditionellt bland vuxna. De visar att *värsta* som i Sundgrens artikel uppges användas icke-traditionellt endast bland ungdomar, också används bland unga vuxna (23-26 år gamla). En av förklaringarna till detta skulle kunna vara att det har gått sju år mellan undersökningarna och att de unga vuxna tagit med sig ungdomsspråkliga drag i sitt vuxna språk. Den tydligaste skillnaden mellan tjejer och killar är att tjejerna främst på högstadiet använder *värsta* betydligt mer än killarna och att killarna använder *äger* mer än tjejerna.

2.4 Nya användningar

En förklaring till att nya ord och nya användningar av existerande ord uppkommer, kan vara ekonomi. Lindström skriver: "Det är hela språkets grundväsen att reducera och förenkla, så har språken utvecklats i alla tider. Människan är ekonomisk, och ger inte ut mer än vad som behövs för att kommunikationen ska fungera" (2000:75).

Andersson tar upp ett lyssnarbrev som handlar om användningen av ordet *värd* (2006:108). Han menar att "värd i betydelsen 'värdefull'" har använts av barn och ungdomar minst sedan 80-talet. Han beskriver det ovanliga adjektivet *värd* som bara kan stå i predikativ med exempelmeningen "'den är värd mycket'" och menar att uttrycket "en värd bil" inte är möjlig. Enligt Andersson är dock den användningen på väg att bli normaliserad i ungdomsspråket, men bruket har ännu inte spridit sig till allmänspråket.

3. Metod och material

3.1 Metod

Utformningen av enkäten till undersökningen utgår från Sundgrens enkät (s. 154) avseende sammansättningen av meningar med de undersökta orden, *ofta*, *orka*, *vårt* och *ovårt*. Både traditionell och icke-traditionell användning finns representerad. Svartalternativen ändras dock till ”använder”, ”använder inte” samt ”vet inte”. Dessutom finns en sida där informanterna får skriva egna exempel på hur de skulle kunna använda orden på ett icke-traditionellt sätt. Indelningen i funktioner som Sundgren gjort för ordet *värsta* görs också i denna uppsats fast för de aktuella orden. Förklaringar söks i litteratur av Kotsinas (1994, 2003), Einarsson (2004), Andersson (2006) och Lindström (2000).

3.2 Material

Metoden är kvantitativ. En enkät har utformats (se bilaga 1) och delats ut i klasser som går tredje årskursen på Lerums Gymnasium. En klass per gymnasieprogram, som finns representerat på den aktuella skolan, valdes ut för att fylla i enkäten. Då fler än en klass fanns på programmet valdes den vars lektioner passade med luckor i mitt eget schema. De nio gymnasieprogrammen och de förkortningar som används för klasserna i uppsatsen är: Barn- och fritidsprogrammet (BF), Byggprogrammet (BP), Elprogrammet (EL), Estetiska programmet (ES), Handelsprogrammet (HP), Hantverks-programmet (HV), Naturvetenskapsprogrammet (NV), Samhälls-vetenskapsprogrammet (SP), och Teknikprogrammet (TE). Samtliga elever läser kursen Svenska B. Efter att ha fått en introduktion av enkäten av mig har eleverna först tagit ställning till de femton exempel som konstruerats av mig och därefter givit egna exempel på icke-traditionell användning av orden. Sedan har de uppgett när de började använda orden, var de hört dem först, samt varför de använder dem. Sist har de fått ge exempel på andra ord som de använder och som de tycker är typiska för ungdomsspråket. Den sista frågan hör inte direkt till undersökningen, men kan ge uppslag till fortsatt forskning.

Att använda sig av en enkät som informanterna själva fyller i medför osäkerhet för resultaten. Även om en muntlig instruktion ges som komplement till den skriftliga finns det en risk att informanterna missförstår t.ex. vad som menas med traditionellt och icke-traditionellt språkbruk. Det handlar också om självskattning, som är mindre tillförlitligt än t.ex. att spela in samtal och analysera hur uttryck används. Dessutom fyller en större grupp informanter i enkäten

samtidigt och det finns en risk att de påverkas av varandra antingen genom att titta på varandras svar eller genom att de diskuterar dem.

4. Resultat

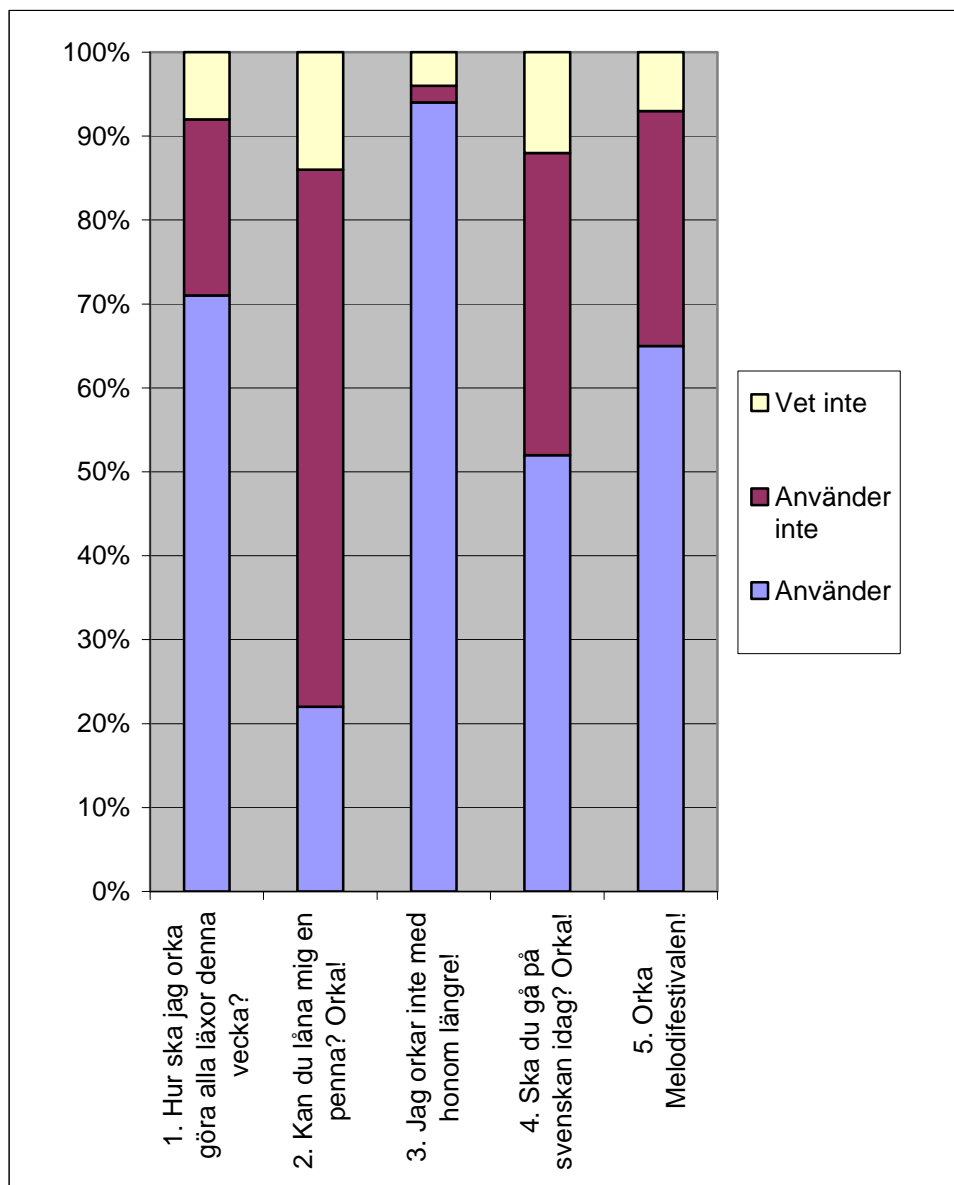
I detta avsnitt redovisas resultaten av enkäten. Totalt har 127 elever i årskurs tre på gymnasiet besvarat enkäten. Av dem går 69 på ett teoretiskt program och 58 på ett praktiskt. 61 stycken är flickor och 66 stycken är pojkar. Deras åldrar varierar mellan 18 och 21 år. Majoriteten är dock 18-19 år. Nedan följer en genomgång av resultaten. Först kommer resultaten för respektive ord i hela urvalet, sedan följer en jämförelse mellan användningen hos pojkar och flickor och sist görs en jämförelse mellan elever på praktiska och teoretiska program.

4.1 Användning av *orka*

I tabell 1 och figur 1 nedan kan man se hur svaren på de fem exempelmeningarna med *orka* fördelar sig procentuellt mellan svarsalternativen ”använder”, ”använder inte” och ”vet inte”.

Tabell 1. Användningen av *orka* i hela urvalet redovisad procentuellt

Exempelmening	Använder	Använder inte	Vet inte
1. Hur ska jag <i>orka</i> göra alla läxor denna vecka?	71	21	8
2. Kan du låna mig en penna? <i>Orka!</i>	22	64	14
3. Jag <i>orkar</i> inte med honom längre!	94	2	4
4. Ska du gå på svenskan idag? <i>Orka!</i>	52	36	12
5. <i>Orka</i> Melodifestivalen!	65	28	7

Figur 1.

Diagram över tabell 1

Enkäten innehåller två meningar där *orka* används på ett traditionellt sätt, exempelmening 1 och 3. Dessa två exempel har den största andelen användare. Värt att notera är dock att ungefär en elev av fem uppger att de inte använder exempelmening 1, medan bara en av femtio uppger att de inte använder mening 3. Övriga tre exempelmeningar uppvisar en icke-traditionell användning av *orka*. Endast en av fem uppger att de använder mening 2, medan en majoritet säger sig använda mening 4 och 5. Osäkerheten är störst, d.v.s. andelen som svarat "vet inte" är störst, för de icke-traditionella meningarna.

4.1.1 Olika funktioner

I materialet går att identifiera tre olika funktioner för ordet *orka*: 1. verb, 2. interjektion och 3. negation. En genomgång av dessa funktioner följer nedan.

1. Verb + partikelverb

Orka används traditionellt som ett verb. Exempelmeningarna 1 och 3 är exempel på detta: *Hur ska jag orka göra alla läxor den här veckan? Jag orkar inte med honom längre!*

2. Interjektion

På Nationalencyklopedins webbplats beskrivs interjektioner som oböjliga ord som används som ”syntaktiskt självständiga yttranden”. Som exempel anges bl.a. de värderande utropen *aj*, *usch* och *o*. I exempelmening 2 och 4 har *orka* denna funktion: *Kan du låna mig en penna? Orka!. Ska du gå på svenskan idag? Orka.* Precis som *aj* och *usch* har *orka* i dessa meningar en negativ betydelse: *jag orkar inte.* Wiktionary på webben har ett exempel på *orka* som interjektion:

orka

1. att inte ha ork eller kraft nog

-Kan du inte ta ut soporna nu?

-Orka!

(sv.wiktionary.org/wiki/orka)

Detta exempel har exakt samma funktion som exempelmening 2 och 4. Ett elevexempel på denna funktion är t.ex. *Orka!* (NV) med kommentaren "= när något jobbigt inträffar".

3. Negation

Exempelmening 5: *Orka Melodifestivalen!* är en ofullständig mening och det finns många liknande elevexempel, några är: *Orka äta pizza*

idag med (SP), *Orka vara här en timme tidigare (SP)* och *Orka vara duktig hela tiden (SP)*. I dessa meningar är *orka* tryckstarkt. Betydelsen är den motsatta, man ”orkar inte”.

4.1.2 När, varifrån och varför?

Svaren på frågan om när eleverna börjat använda *orka* på ett annat sätt än det traditionella ligger i ett intervall mellan årskurs 5 och "nyligen", enligt dem själva. Majoriteten av dem som besvarat frågan anger dock att de börjat använda *orka* under grundskolans senare år.

På frågan varifrån de har lärt sig bruket kommer följande svar upp: äldre syskon, klasskompisar, kompisar, kanske TV, tror självmant, skolan, internet, mamma, korridoren, hemifrån, hiphop, dator och på Torp (en 6-9-skola i kommunen, min kommentar).

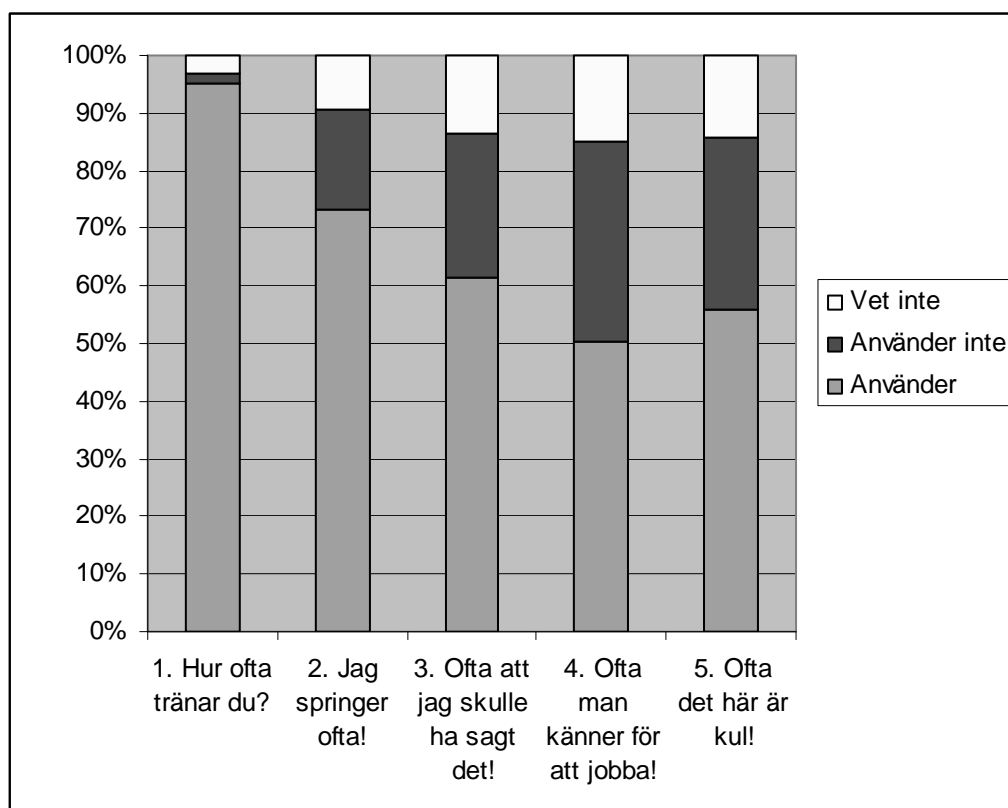
Svaren på varför man använder *orka* annorlunda är många och varierande: coolt, användbart, passar in bra, hörde det hela tiden, det är så det känns när jag säger det, fränt, man pratar så, man hör folk säga det, lätt och okomplicerat, tydligt oavsett situation har dock tappat i användning senaste tiden, blivit en vana, slang i vänskapskretsen, effektivt, lätt att säga man orkar inte säga något som tar längre tid, passar bland ungdomar, betoning, när jag inte vill göra något hushållsarbete till exempel, för att skolan blev mer allvarlig, kul, man ville vara tuff, för att något är dåligt eller att man inte orkar eller vill.

4.2 Användning av ofta

I tabell 2 och figur 2 nedan kan man se hur svaren på de fem exempelmeningarna med *ofta* fördelar sig procentuellt mellan svarsalternativen ”använder”, ”använder inte” och ”vet inte”.

Tabell 2. Användningen av *ofta* i hela urvalet redovisad procentuellt

Exempelmening	Använder	Använder inte	Vet inte
1. Hur ofta tränar du?	95	2	3
2. Jag springer ofta!	73	17	9
3. Ofta att jag skulle ha sagt det!	61	25	13
4. Ofta man känner för att jobba!	50	35	15
5. Ofta det här är kul!	56	30	14

Figur 2. Diagram över tabell 2

Enkäten innehåller två meningar där *ofta* används på ett traditionellt sätt, exempelmening 1 och 2. Dessa två exempel har den största andelen användare. Värt att notera är dock att ungefär en elev av fem uppger att de inte använder exempelmening 2. Övriga tre meningar är exempel på en icke-traditionell användning av ordet. Användningen i dessa meningar är ironisk. Femtio procent eller fler anger att de använder *ofta* på detta sätt. För dessa meningar är dock den rapporterade osäkerheten relativt stor, fler än en på tio väljer att kryssa i "vet inte".

4.2.1 Olika funktioner

I materialet går att identifiera fyra olika funktioner för ordet *ofta*: 1. adverb, 2. satsadverbial, 3. frågeord och 4. interjektion. En genomgång av dessa funktioner följer nedan.

1. Adverb

Ofta används traditionellt som adverb. Exempelmening 1 och 2 visar denna funktion: *Hur ofta tränar du? Jag springer ofta.*

2. Satsadverbial

Enligt Andersson modifierar satsadverbial på något sätt en hel sats utsaga och brukar placeras som framförställda verbbestämningar, t.ex. talarattitydsadverbialen i meningarna "Sommarn kommer *inte* ... att bli varm" (min kursivering) och "Sommarn kommer *beklagligtvis* ... att bli varm" (min kursivering) (1993:84f). *Ofta* använt i ungdomsspråk skiljer sig från standardanvändningen av satsadverbial genom att ordet placeras först i meningen.

I ungdomsspråk kan *ofta* alltså inleda en mening och följas av en huvudsats eller en bisats som inleds med *att*. *Ofta* är i denna funktion tryckstarkt. Det modifierar satsen och får betydelsen *inte* men är inte direkt utbytbart mot detta ord. Betydelsen blir negativ och används ironiskt. Exempelmening 3: *Ofta att jag skulle ha sagt det!* inleds av *ofta* och följs av en *att*-sats och betyder att man 'inte har sagt de't. Men man säger inte **Inte att jag skulle ha sagt det!* Exempelmeningarna 4 och 5 inleds med *ofta*, följt av huvudsatser: *Ofta att man känner för att jobba! Ofta det här är kul!* Dessa meningar betyder att man "inte känner för att jobba" och att "detta inte är kul". Elevexempel på detta är *Ofta du klarar det?* (EL) och *Ofta att jag skulle hjälpa dig något mer.* (HP).

3. Frågeord

En elev uppger att *ofta* kan användas istället för "va?" och anger ett exempel: *'Ska du plugga ikväll?'* *'Ofta, haha.'* (SP). En annan elev anger följande exempel som också kan tolkas som att betydelsen av *ofta* är "va?": *'Du är snäll'* *'Ofta, jag?'* (SP).

4. Interjektion

Elever anger själva exempel på hur *ofta* kan användas som interjektion. Ett exempel är *-Joha äter glass. -Ofta* (TE), eleven kommenterar själv " (man tror inte på påståendet)". Ett annat exempel är *Men ofta!* (NV), eleven kommenterar själv "när något buggar i WOW" (WOW är en

förkortning för datorspelet World of Warcraft). Ytterligare ett exempel är *-Jag är svart. Ofta!* (EL).

4.2.2 När, varifrån och varför?

Svaren på frågan när eleverna börjat använda *ofta* annorlunda än på traditionellt sätt ligger i ett intervall mellan årskurs 6 och "nyligen" enligt dem själva. Majoriteten anger dock att de börjat använda *orka* under grundskolans senare år.

På frågan varifrån de har fått användningen kommer följande svar upp: äldre syskon, klasskompisar, kompis, bekantskaper, dator, emo-esteterna (elever som studerar på det estetiska programmet och som klär sig enligt emo-stilen, min kommentar), hiphop, undra ungdomar, internet, hemifrån, TV, på Torp (en 6-9-skola i Lerum, min kommentar).

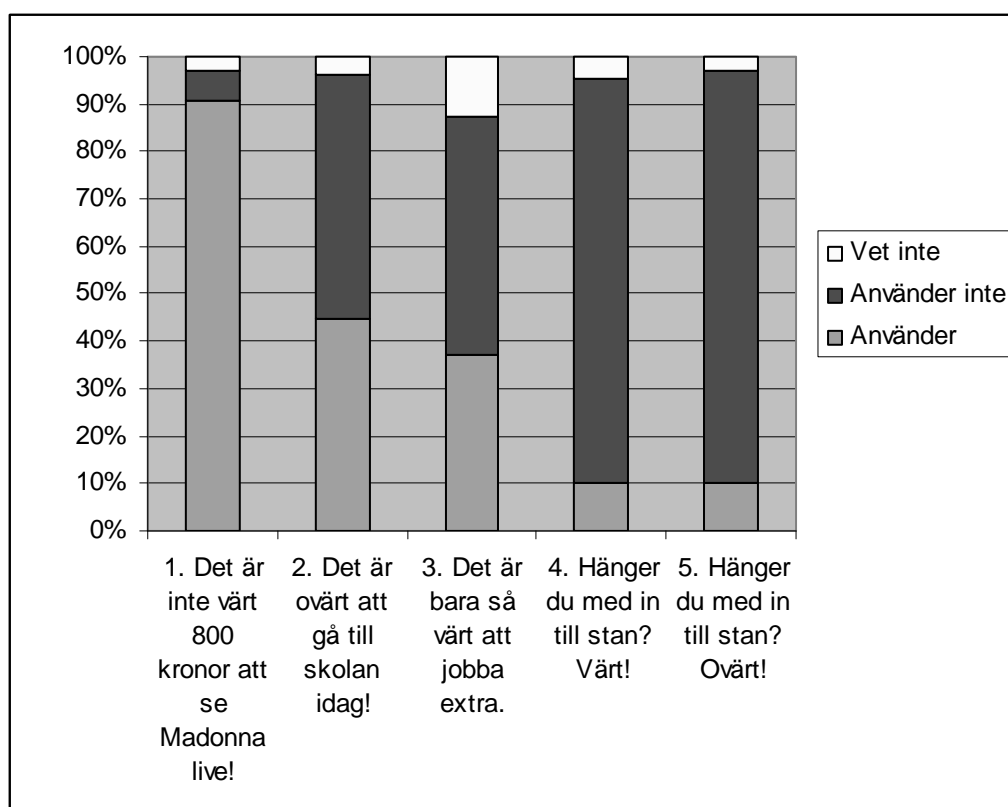
Svaren på frågan om varför man använder *ofta* annorlunda är många och varierande: coolt, användbart, kompis hade kompis i stan (med stan menar eleven förmodligen Göteborg, min kommentar), passar in bra, bra ord, kort och koncist svar, började som skämt sedan blev det en vana, blev populärt, låter bra, uttrycka på ett nytt sätt, när några snackar skit, vana, man hör det hela tiden av andra, kort smidigt effektivt, lätt att säga, passar bland ungdomar, slang i vänskapskretsen, alla andra sa så, ett bra sätt att betona och ifrågasätta, man pratar så, utfyllnad, kul, för det används ofta, man ville vara tuff, var väl nåt alla sa då bara, ett sätt att förstärka.

4.3 Användning av *värt* och *ovärt*

I tabell 3 och figur 3 nedan kan man se hur svaren på de fem exempelmeningarna med *värt* och *ovärt* fördelar sig procentuellt mellan svarsalternativen "använder", "använder inte" och "vet inte".

Tabell 3. Användningen av *värt* och *ovärt* i hela urvalet redovisad procentuellt

Exempelmening	Använder	Använder inte	Vet inte
1. Det är inte värt 800 kronor att se Madonna live!	91	6	3
2. Det är ovärt att gå till skolan idag!	45	51	13
3. Det är bara så värt att jobba extra.	37	50	13
4. Hänger du med in till stan? Värt!	10	85	5
5. Hänger du med in till stan? Ovärt!	10	87	3

Figur 3. Diagram över tabell 3

Enkäten innehåller en mening där *vårt* används på ett traditionellt sätt, exempelmening 1. Detta exempel har den största andelen användare, ungefär nio av tio. Övriga exempelmeningar är exempel på en icke-traditionell användning av orden. En minoritet uppger att de använder dessa meningar. Högst andel användare har mening 2 "Det är ovårt att gå till skolan idag!" Andelen osäkra är mindre för *vårt* och *ovårt* än för *ofta* och *orka*.

4.3.1 Olika funktioner för *vårt*

I materialet går att identifiera två olika funktioner för ordet *värt*: 1. adjektiv, neutrum och 2. interjektion. En genomgång av dessa funktioner följer nedan.

1. Adjektiv, neutrum

Värt används traditionellt som adjektiv i neutrum och endast predikativt. Exempelmening 1 är ett exempel på detta: *Det är inte värt 800 kronor att se Madonna live!*

En ny användning är en utvidgning av den traditionella på så sätt att *värt* kan användas i denna funktion även i jakande meningar som i exempelmening 3: *Det är bara så värt att jobba extra*. Elevexemplet *Det är värt att shoppa*. (SP) är ett annat exempel på denna utvidgade betydelse. Det förekommer också elevexempel där både formellt och egentligt subjekt saknas: *Så jävla värt!* (SP). Denna ofullständiga sats går inte att förstå utan ett sammanhang.

Ytterligare en ny funktion är att *värt* kan som adjektiv i neutrum fungera som ett framförställt attribut till substantiv som i elevexemplet: *Vi hittade ett jättevärt hotell i Stockholm för bara 275 kr per natt*. (SP) *Jättevärt* består av stammen *värt* och prefixet *jätte-*.

2. Interjektion

Värt kan användas som interjektion, som svar på ett uttalande av någon annan som i exempelmening 4: *Hänger du med in till stan? Värt!*. Ett elevexempel på denna funktion är: *Vi är lediga på onsdagar efter lovet, svensklektionen är flyttad Värt!*(SP). Andra exempel är *fett värt!* (HV) och *lätt värt!* (EL).

4.3.2 Olika funktioner för *ovärt*

I materialet går, liksom för *värt*, att identifiera två olika funktioner för ordet *ovärt*: 1. adjektiv, neutrum och 2. interjektion. En genomgång av dessa funktioner följer nedan.

1. Adjektiv neutrum

Ovärt kan i ungdomsspråk användas som motsats till *värt*, istället för den traditionella konstruktionen *inte värt* med negationen *inte*. Ordet är bildat av prefixet *o-* och stammen *värt*, i enlighet med ord som *sund/osund*, *blyg/oblyg* och *rakad/orakad*. Naturligtvis måste man jämföra med de besläktade orden *värdig/ovärdig* också. Exempelmening 2 är ett exempel på detta: *Det är ovärt att gå till skolan idag*. Elevexempel på detta är *Fett ovärt att åka till stan*. och *Ovärt att göra detta*.

2. Interjektion

Ovärt kan precis som *värt* användas som interjektion som i exempelmening 5: *Hänger du med in till stan? Övärt!* Det finns elevexempel, med *ovärt* i denna funktion, som står helt utan sammanhang: *Sjukt ovärt!*(SP) och *"Fett ovärt"* (EL)(HV).

4.3.3 När, varifrån och varför?

Svaren på frågan när eleverna börjat använda *värt* och *ovärt* annorlunda än på traditionellt sätt ligger i ett intervall mellan årskurs 6 och "nyligen" enligt dem själva. Majoriteten anger dock att de börjat använda *värt* och *ovärt* under gymnasiet, alltså senare än *ofta* och *orka*. Här anges också ett specifikt svar: "när Mia började 07". Mia är en elev som går i samhällsklassen.

På frågan varifrån de har fått användningen kommer följande svar upp: klasskompisar, kusin, äldre syskon, hiphop, internet, stan, drogumgänge, vän i Stockholm, Stockholm?, Uppsala, vän i Stockholm, 3:orna (EL), Sara (ES).

Svaren på varför man använder *värt* och *ovärt* annorlunda är många och varierande: coolt, användbart, svårt att inte börja, när det är något jag gillar/inte gillar, passar in bra, nytt fint ord som förklarar vad som är bra/dåligt, det är så jag känner när jag säger det, smittsamt, bra ord, man hör folk säga det, blev lat, passar bland ungdomar, passar när man är trött/arg på något eller inte vill göra något (*ovärt*), lättare att säga, slang i vänskapskretsen, känns värda att lägga tid på, slagkraftigt, om något är viktigt om något är värt det, lätt när man ska säga vad man tycker, nice, passar in, skönt uttryck, kul.

4.4 Jämförelse mellan flickor och pojkar

Enkäten delades ut till 61 flickor och 66 pojkar. I tabell 4 nedan jämförs flickornas och pojkarnas användning av *orka* procentuellt.

Tabell 4. *Orka*. En procentuell jämförelse mellan flickor och pojkar

	Använder		Använder inte		Vet inte	
	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar
1. Hur ska jag <i>orka</i> gör alla läxor den här veckan?	79	64	13	28	8	8
2. Kan du låna mig en penna? <i>Orka!</i>	15	29	69	59	16	8
3. Jag <i>orkar</i> inte med honom längre!	98	91	0	5	2	5
4. Ska du gå på svenskan idag? <i>Orka!</i>	54	49	31	42	15	9
5. <i>Orka</i> Melodifestivalen!	61	68	26	30	13	2

Tabellen visar att en högre andel flickor än pojkar uppger att de använder de traditionella exempelmeningarna 1 och 3 samt den icke-traditionella mening 4 *Ska du gå på svenskan idag? Orka!* Mening 2 *'Kan du låna mig en penna? Orka!'* och mening 5 *'Orka Melodifestivalen'* har en högre andel pojkar som användare. Anmärkningsvärt är att mening 2 och 4 är uppbyggda på samma sätt, med en fråga där svaret är *'orka!'*. En större andel flickor än pojkar väljer alternativet *'vet ej'* för de icke-traditionella meningarna.

I tabell 5 nedan jämförs flickornas och pojkarnas användning av *ofta* procentuellt.

Tabell 5. *Ofta*. En procentuell jämförelse mellan flickor och pojkar

	Använder		Använder inte		Vet inte	
	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar
1. Hur ofta tränar du?	97	94	0	3	3	3
2. Jag springer ofta!	75	74	15	18	10	8
3. Ofta att jag skulle ha sagt det!	70	53	15	35	15	12
4. Ofta man känner för att jobba!	54	47	33	36	13	17
5. Ofta det här är kul!	59	53	26	36	15	11

En högre andel flickor än pojkar uppger att de använder samtliga exempelmeningar med *ofta*. Störst är skillnaden för mening 3 'Ofta att jag skulle ha sagt det!' där sju av tio flickor, men bara drygt fem av tio pojkar kryssar i 'använder'.

I tabell 6 nedan jämförs flickornas och pojkarnas användning av *värt* och *ovärt* procentuellt.

Tabell 6. *Värt/ovärt*. En procentuell jämförelse mellan flickor och pojkar

	Använder		Använder inte		Vet inte	
	flickor	pojkar	flickor	pojkar	flickor	pojkar
1. Det är inte värt 800 kronor att se Madonna live.	92	89	7	6	2	5
2. Det är ovärt att gå till skolan idag!	54	38	41	59	5	3
3. Det är bara så värt att jobba extra!	43	32	44	56	13	12
4. Hänger du med in till stan? Värt!	10	11	82	88	8	2
5. Hänger du med in till stan? Ovärt!	8	12	89	86	5	2

En högre andel flickor än pojkar uppger att de använder den traditionella exempelmeningen 1 och de två icke-traditionella meningarna 2 *Det är ovärt att gå till skolan idag!* och 3 *Det är bara så värt att jobba extra!*. För exempelmening 4 och 5 som är uppbyggda på samma sätt med en

fråga följd av svaret *vårt!* eller *ovårt!* är resultaten i stort sett lika för pojkar och flickor.

4.5 Jämförelse mellan teoretiskt och praktiskt program

Enkäten delades ut i nio klasser. Av dessa är fyra stycken teoretiska klasser på Estetiska programmet, Naturvetenskapsprogrammet, Samhällsvetenskapsprogrammet och Teknikprogrammet. Fem klasser går på de praktiska programmen Barn- och fritidsprogrammet, Byggprogrammet, Elprogrammet, Handels- och administrationsprogrammet och Hantverksprogrammet. Nedan jämförs teoretiska och praktiska program procentuellt med avseende på användning av respektive ord.

4.5.1 Orka

I tabell 7 nedan visas den procentuella fördelningen för varje exempelmening med *orka*, för teoretiska program och för praktiska program.

Tabell 7. *Orka*. En procentuell jämförelse mellan teoretiska och praktiska program

	Använder		Använder inte		Vet inte	
	teoretisk	praktisk	teoretisk	praktisk	teoretisk	praktisk
1. Hur ska jag orka gör alla läxor den här veckan?	72	69	20	22	7	9
2. Kan du låna mig en penna? Orka!	28	16	61	67	12	17
3. Jag orkar inte med honom längre!	91	96	4	0	4	4
4. Ska du gå på svenskan idag? Orka!	60	41	29	45	10	14
5. Orka Melodifestivalen!	67	62	23	38	10	3

En större andel av elever på teoretiska program har angett att de använder konstruktionerna i exempelmening 1, 2, 4 och 5. Alltså uppger en större del av de teoretiska eleverna att de använder *orka* på ett icke-

traditionellt sätt. Detta stämmer med hypotesen, men skillnaderna är små.

4.5.2 Ofta

I tabell 8 nedan visas den procentuella fördelningen för varje exempelmening med *ofta*, för teoretiska program och för praktiska program.

Tabell 8. *Ofta*. En procentuell jämförelse mellan teoretiska och praktiska program

	Använder		Använder inte		Vet inte	
	teoretisk	praktisk	teoretisk	praktisk	teoretisk	praktisk
1. Hur ofta tränar du?	97	93	3	0	0	7
2. Jag springer ofta!	77	69	22	12	1	19
3. Ofta att jag skulle ha sagt det!	71	50	16	36	13	14
4. Ofta man känner för att jobba!	62	36	28	43	10	21
5. Ofta det här är kul!	70	40	20	41	10	19

En större andel av elever på teoretiska program har angett att de använder konstruktionerna i samtliga exempelmeningar. Alltså uppger en större del av de teoretiska eleverna att de använder *ofta* på ett icke-traditionellt sätt. Liksom för *orka* stämmer detta med hypotesen.

4.5.3 Värt/ovärt

I tabell 9 nedan visas den procentuella fördelningen för varje exempelmening med *värt och ovärt*, för teoretiska program och för praktiska program.

Tabell 9. *Värt/ovärt*. En procentuell jämförelse mellan teoretiska och praktiska program

	Använder		Använder inte		Vet inte	
	teoretisk	praktisk	teoretisk	praktisk	teoretisk	praktisk
1. Det är inte värt 800 kronor att se Madonna live.	93	88	7	5	0	7
2. Det är ovärt att gå till skolan idag!	62	24	36	69	1	7
3. Det är bara så värt att jobba extra!	49	22	39	64	12	14
4. Hänger du med in till stan? Värt!	12	9	84	86	4	5
5. Hänger du med in till stan? Ovärt!	19	0	80	95	1	5

En större andel av elever på teoretiska program har angett att de använder konstruktionerna i samtliga exempelmeningar. Skillnaden är störst för exempelmeningarna 2, 3 och 5. Alltså uppger en större del av de teoretiska eleverna att de använder *värt och ovärt* på ett icke-traditionellt sätt. Liksom för *ofta och orka* stämmer detta med hypotesen, men skillnaderna är också här mycket små.

5 Diskussion

I detta avsnitt diskuteras resultaten utifrån de frågor som togs upp under rubriken syfte. Först avhandlas frågorna hur ungdomarnas användning av *orka*, *ofta*, *värt* och *ovärt* ser ut och eventuellt skiljer sig från den traditionella användningen. Sedan diskuteras huruvida denna icke-traditionella användning kan räknas som slang. Därefter görs en jämförelse mellan pojkar och flickor samt en jämförelse mellan teoretiska och praktiska program. Sist i avsnittet diskuteras framtiden för orden samt undersökningens betydelse.

5.1 Orden används icke-traditionellt

Resultaten visar att orden *orka*, *ofta* och *värt* alla används både på ett traditionellt sätt och på ett icke-traditionellt sätt av eleverna som går i årskurs tre på gymnasiet. *Ovärt* är ett ord som inte alls förekommer i traditionellt språkbruk, men det förekommer enligt enkäten i ungdomsspråket.

Orka är det av orden som har högst frekvens i icke-traditionella meningar. *Orka* har i de icke-traditionella exempelmeningarna två funktioner, nämligen interjektion och negation. Även när eleverna ska ge egna exempel på hur de använder *orka*, har ordet någon av de två funktionerna. En tolkning av det sistnämnda är att eleverna verkligen använder *orka* så. En annan möjlig tolkning är att de har blivit påverkade av exempelmeningarna. Eftersom eleverna på enkätens första sida tog ställning till meningar som innehöll fyra olika ord och sedan var tvungna att vända blad innan de skulle skriva egna exempel, kan man dock tänka sig att de hade svårt att komma ihåg hur exempelmeningarna såg ut. Detta gäller för samtliga ord i undersökningen.

Enkäten visar att *ofta* används icke-traditionellt av femtio procent eller fler. Även *ofta* återkommer i elevernas egna exempel i funktioner som ordet har i exempelmeningarna, nämligen satsadverbial och interjektion. Elevernas egna exempel innehåller dessutom *ofta* i en funktion som inte tidigare förutsetts, nämligen som frågeord.

Värt och *ovärt* används inte i lika hög utsträckning som de andra två orden. De funktioner som finns med i de icke-traditionella exempelmeningarna, adjektiv i neutrum, jakande och interjektion förekommer också i elevernas egna exempel. Utöver detta tillkommer i eleverna egna exempel en användning av *värt* som framförställt attribut.

5.2 Orden kan klassas som slang

Enligt Kotsinas (2003) ska ett slangord bryta mot språkets regler. Dessutom är det vanligen så att slangord används expressivt. Många av elevernas egna exempel där orden används icke-traditionellt innehåller utropstecken, och därigenom markeras att uttrycken/meningarna ska sägas med eftertryck. *Ovärt* är det av orden som lättast kan klassas som ny slang. Ordet är bildat av prefixet *o-* och stammen *värd* i neutrum.

Ovärt fyller en lucka i språket eftersom man annars säger 'det är inte värt det'. Det är ett tydligt exempel på den ekonomi i språkanvändningen som Lindström (2000) skriver om. Orden *ofta*, *orka*, och *värt* förekommer alla i standardspråket och därför i ordböcker. De icke-

traditionella funktionerna hos *orka*, *ofta* och *värt*, som nämns ovan förekommer dock inte i grammatikböcker. De kan alltså sägas bryta mot skriftspråkets regler. Användarna är också ungdomar, vars kronolekt utmärker sig med slang.

Förklaringar till varför eleverna använder orden icke-traditionellt är enligt dem själva bland annat "slanganvändning i vänkretsen", att det passar bra bland ungdomar och att det är "coolt". De flesta uppger också att de först hört orden användas icke-traditionellt av någon jämnårig. Andersson (2006) menar att det med *värt* besläktade ordet *värd*, använt i uttryck som *en värd bil*, är på väg att normaliseras i ungdomsspråket, men att det inte tillhör allmänspråket. Elever uppger själva att de använder *värt* i uttryck som *ett jättevärt hotell*. Allt detta gör att man förmodligen kan klassa ungdoms användningen som slang. Med denna slangen kan ungdomar markera grupptillhörighet och samtidigt stänga ute andra grupper, som t.ex. föräldrar och lärare, samt ge eftertryck till sina utsagor.

5.3 En ovanlig språklig förändring

De nya användningarna av orden är exempel på en språklig förändring som är ovanlig, eftersom den hamnar mellan innebörd och funktion. Det är intressant att jämföra med Kotsinas diskussion om orden *bara* eller *ba*, *alltså*, *då*, *ju*, *liksom* och *precis* (1994:71f). Hon menar att orden har det gemensamt att de används annorlunda än de "'borde'" när det gäller "innehåll, form [och] placering i satsen".

När det gäller innehåll har orden *ofta*, *orka* och *värt* fått ett utökat innehåll i ungdomsspråket. *Ofta* kan betyda att man inte tror på en utsaga, *orka* att man inte orkar och *värt* kan betyda *jag tycker att det är värt att*. Formmässigt och placeringsmässigt kan *ofta*, ofta i kombination med *att*, inleda satser som: *Ofta att jag skulle ha sagt det*. Möjligen fyller *ofta* funktionen som turtagningsmarkör ibland när det placeras initialt i en replik. Även *orka* kan inleda meningar. *Värt* och *ovärt* används ofta tillsammans med *så*, som i *så värt!* Samtliga ord kan användas som interjektion. *Ovärt* är en formmässig nybildning som får betydelsen *inte värt*.

Kotsinas diskuterar också huruvida ordens förflyttning från innehållsord till funktionsord ska klassas som en grammatikaliserings eller som en pragmatikaliserings (1994:98f). *Ofta*, *orka*, *värt* och *ovärt* fyller inte samma funktioner som orden i Kotsinas undersökning, men en förflyttning har skett och om den lever kvar kan det bli aktuellt att försöka klassificera den.

5.4 Varifrån kommer användningen?

Varifrån användningen av *orka* och *ofta* kommer är svårt att säga. År 2005 visades en dramaserie med titeln *Orka! Orka!* på Sveriges Television. Möjligen kan den ha något med den utvidgade användningen av *orka* att göra, men bruket fanns även innan. Några elever uppger själva att de har fått sin användning av *värt* och *ovärt* från Stockholm eller Uppsala. Slangords användning har i Sverige ofta sitt ursprung i Stockholm och sprids sedan till Göteborg och Malmö för att efter det spridas till övriga landet. Anna Gunnarsdotter Grönberg skriver i en artikel: ”fenomenet att nya former sprids via städer eller regioncentra är välkänt sedan länge inom internationell forskning, och kallas ofta *centrumhoppning*.” När informanterna börjat använda orden är också svårt att veta säkert. De mest exakta uppgifterna gavs av några elever i en klass: ”när Mia började 07”. Genom att fråga Mia kan man kanske få en liten inblick i hur *värt* och *ovärt* fått en grupp nya användare i Lerum. Varför informanterna använder orden icke-traditionellt är lättare att förstå. Vanliga svar är att det är coolt eller tufft, att de hört andra använda det samt att det passar bra bland ungdomar. Ironi har sedan 90-talet varit mycket utbrett inom humor, t.ex. i tv-program som *Parlamentet* på TV4, och uppskattas av många ungdomar. Möjligen kan det vara en förklaring till varför viss icke-traditionell användning av *ofta* och *orka* och i viss mån också *värt* blivit populär.

5.5 Jämförelse mellan pojkar och flickor

Vid en jämförelse mellan flickor och pojkar visar det sig att den största skillnaden mellan könen gäller användningen av *ofta*. Flickor uppger att de använder samtliga meningar, traditionella och icke-traditionella i högre utsträckning än pojkar. *Ofta* och *orka* signalerar attityd i ungdomsspråket. *Ofta* signalerar t.ex. att man inte tror på något som någon har sagt eller att man inte vill göra något och *orka* signalerar att man inte orkar göra något. *Ofta* används ofta ironiskt. *Värt* och *ovärt* däremot är tydliga värderingar som man använder om man tycker att något är ’värt det’ eller inte. Detta skulle kunna förklara skillnaden mellan flickor och pojkar. Traditionellt har manligt språk präglats av en större säkerhet, medan kvinnor fört fram åsikter på ett mindre direkt sätt. Om man har uttryckt att något är *värt* eller *inte värt* det så är det svårare att ta tillbaka än om man sagt *ofta* på ett ironiskt sätt.

5.6 Jämförelse mellan teoretiska och praktiska program

Vid en jämförelse mellan elever på teoretiska program och elever på praktiska program visar det sig att elever som går på ett teoretiskt program i högre utsträckning använder samtliga fyra ord på ett icke-traditionellt sätt. Detta stämmer med hypotesen. En möjlig förklaring är att elever som går tredje årskursen på ett praktiskt program har en tydligare vuxenidentitet. De har under sin skoltid haft längre perioder av arbetsplatsförlagd utbildning (APU) på en arbetsplats inom det område som de studerar. För många av dem är nästa steg, efter studenten, att försöka komma in på arbetsmarknaden.

5.7 Framtiden för orden

Hur ser då framtiden ut för dessa ord? I Kotsinas ”hypotetisk(a) modell för utvecklingen innovation – språkförändring i talspråk” har samtliga fyra ord enligt min bedömning nått steg 4. De är en del av ungdomsspråket, inte bara i Lerum, utan i stora delar av landet av bloggar på Internet att döma. *Orka* i funktionen interjektion finns med i det nätbaserade lexikonet *Wiktionary*, vilket tyder på att det har blivit etablerat i någon mån. I Lerum verkar det som om de ord som cirkulerat längst, *ofta* och *orka*, också är de som har flest användare. Möjligen är det också lättare för ord som redan finns i standardspråket att utvidga sina funktioner och att dessa funktioner så småningom tas upp i standardspråket. Ett bra exempel på detta är ’värsta’, som Englund 1996 spådde skulle minska i användning, men som istället ökat och spridits till vuxenspråket. ’Värsta’ har förmodligen haft god hjälp i denna utveckling av Fredrik Lindströms tv-serie ”Värsta språket”. Andra exempel på detta är orden från Kotsinas undersökning: *bara* eller *ba*, *alltså*, *då*, *ju*, *liksom* och *precis*. Flera av dem används numera flitigt av vuxna i talat språk.

Det som talar för att *ovärt* kommer att öka i användning är att det fyller en språklig lucka som motsats till *värt*, men då måste nog först den icke-traditionella användningen av *värt* bli etablerad i standardspråket.

5.8 Undersökningens betydelse

Då denna undersökning kan ses som en pilotstudie som visar tendenser snarare än att ge statistiskt tillförlitliga svar, vore det mycket intressant med vidare forskning på området. I mitt arbete som lärare i svenska på gymnasiet kan jag använda resultaten av denna undersökning för att visa eleverna att deras språk kan bli föremål för forskning. Utöver det kan de användas som en utgångspunkt i skolämnets språksociologi-moment och leda till diskussion kring frågor om hur 'äldre' ord har ändrat innehåll, form och funktion, samt hur språkliga nyheter hanterats/ hanteras av användarna och av olika språkliga instanser i samhället.

6 Slutsats

Huvudsyftet med uppsatsen var att undersöka hur gymnasieungdomar använde orden *ofta*, *orka*, *värt* och *ovärt*. Resultaten visar att det i ungdomsgruppen finns dem som använder orden både på ett traditionellt och på ett icke-traditionellt sätt. *Ofta* och *orka* har använts under längre tid och är därför vanligare att använda än *värt* och *ovärt*. *Ofta*, *orka* och *värt* har i ungdomsspråket fler funktioner än i det traditionella språket. *Ovärt* är ett helt nytt ord som kan användas som motsatsord till *värt*. Den nya användningen av orden kan klassas som slang. Skillnader i språkbruk mellan olika grupper finns men de är inte stora. Flickor använder sig mer av *ofta* och *orka* medan pojkar använder *värt* och *ovärt* mer. Elever på teoretiska program använder sig av orden på ett icke-traditionellt sätt i något högre utsträckning än elever på praktiska program. Ytterligare forskning krävs för att se om tendenserna i denna undersökning stämmer.

7 Litteraturförteckning

Andersson, Erik 1993. *Grammatik från grunden*. Hallgren och Fallgren

Andersson, Lars-Gunnar 2006. *Språket svenska folkets frågor till radioprogrammet Språket*. Norstedts Akademiska Förlag

Dawidsson, Peter och Sofia Kero 2004.: *De äger värsta, grymma språket: en studie i ungdomars språkbruk*. C-uppsats från Luleå tekniska universitet/Utbildningsvetenskap

Einarsson, Jan 2004. *Språksociologi*. Studentlitteratur

Gunnarsdotter Grönberg, Anna 2006. "Aktiva Anna säger inte la". *Språkvård* nr.1

Kotsinas, Ulla-Britt 2003. *En bok om slang, typ*. Norstedts Ordbok

Kotsinas, Ulla-Britt 1994. *Ungdomsspråk*. Hallgren och Fallgren

Järn, Martin 2007. *Så värt!* X Publishing AB

Lindström, Fredrik 2000. *Världens dåligaste språk*. Albert Bonniers förlag

Nordberg, Bengt 1985. "Om ungdomarnas samtalsstil. Några preliminära iakttagelser". I *Nysvenska studier* 64

Nordberg, Bengt 1992. "Onomatopoetiska uttryck och ungdomars samtalsstil". I Strömquist, Siv (utg.) *Tal och samtal*. Studentlitteratur

Sundgren, Eva 1998. "'Värsta!' Om användningen av ordet *värsta* i nutida ungdomsspråk". I: *Språk och stil* 8. Uppsala: Textgruppen i Uppsala AB. S. 147-158.

Uppslagsordet "interjektion Nationalencyklopedin.

<http://www.ne.se/artikel/212395>

Hämtad 2009-04-03

Uppslagsordet "orka" Wiktionary. sv.wiktionary.org/wiki/orka

Hämtad 2009-03-31

8 Bilagor

Enkät **Ofta, orka, värt och ovärt**

Klass:.....

Ålder:.....

Kön:.....

- A. Hur kan du använda ordet **orka** när du pratar? Kryssa i om du använder/inte använder ordet som det används i meningarna, eller om du inte vet.

	Använder	Använder inte	Vet inte
1. Hur ska jag orka göra alla läxor den här veckan?			
2. Kan du låna mig en penna? Orka!			
3. Jag orkar inte med honom längre!			
4. Ska du gå på svenskan idag? Orka!			
5. Orka Melodifestivalen!			

- B. Hur kan du använda ordet **ofta** när du pratar? Kryssa i om du använder/inte använder ordet som det används i meningarna, eller om du inte vet.

	Använder	Använder inte	Vet inte
1. Hur ofta tränar du?			
2. Jag springer ofta!			
3. Ofta att jag skulle ha sagt det!			
4. Ofta man känner för att jobba!			
5. Ofta det här är kul!			

- C. Hur kan du använda orden **värt** och **ovärt** när du pratar? Kryssa i om du använder/inte använder orden som de används i meningarna, eller om du inte vet.

	Använder	Använder inte	Vet inte
1. Det är inte värt 800 kronor att se Madonna live.			
2. Det är ovärt att gå till skolan idag!			
3. Det är bara så värt att jobba extra.			
4. Hänger du med in till stan? Värt!			
5. Hänger du med in till stan? Ovärt!			

D. Ge egna exempel på meningar som innehåller orden **ofta**, **orka**, **värt** och **ovärt** som du skulle kunna använda, men som du tycker skiljer sig från en traditionell användning av orden:

- **ofta**

- **orka**

- **värt**

- **ovärt**

- E. Om du tycker att du använder **ofta**, **orka**, **vårt** och **ovårt** annorlunda än man gör traditionellt, kan du då komma ihåg **när** du började använda dem annorlunda och **varifrån** den nya användningen kom? Kan du också förklara **varför** du använder dem?

Fyll i nedan:

- **ofta**

När?

Varifrån?

Varför?

- **orka**

När?

Varifrån?

Varför?

- **vårt**

När?

Varifrån?

Varför?

- **ovårt**

När?

Varifrån?

Varför?

- F. Har du några egna exempel på andra ord och uttryck som är populära bland dina kompisar just nu?

Fyll i nedan:

Tack för hjälpen! /Maria
Persson